

YADDAŞIN FAKT İŞİĞINDA

1918-Cİ İL 31 MART TARİXİNİ UNUTMADIQ!

Vətən müharibəsində qazanılan zəfər günlərinin sevincini yaşayırıq. 2020-ci ilin payızında (27 sentyabr-10 noyabr) doğma Azərbaycanımızın otuz ilə yaxın erməni işğalı altında qalmış torpaqlarının güvəndiyimiz Ali Baş Komandan cənab İlham Heydər oğlu Əliyevin rəhbərlik etdiyi müzəffər ordumuz tərəfindən azad edilməsi dünya hərbi tarixində analoqu olmayan hadisədir və bu qələbə hər birimizin Qarabağ həsrətinə son qoymuş oldu. Allah şəhidlərimizə rəhmət eləsin! Qazılarımıza şəfa arzulayıram!

Düşünürəm ki, hər il dərin hüznə qeyd etdiyimiz 1918-ci il 31 martda daşnak-bolşevik birləşmələri tərəfindən həyata keçirilən soyqırım da qətlamlara həsr olunmuş sayısız-hesabsız xatirələri, yazıları unutmadığımız üçün Qarabağa yaxınlaşdıq, zəfər çaldıq!

Biz məhz erməni ideoloqu Qaragin Nijdenin "Sonuncu türk kar ola, kor ola, lal ola, o da öldürülməlidir" - mənfi təlimini unutmadığımız üçün Vətən müharibəsi günlərində daha sıx birləşdik, qalib gəldik. Tarix elmləri doktoru, professor, millət vəkili, Yeni Azərbaycan Partiyasının İdarə heyətinin üzvü Anar İsgəndərov "1918-ci il Quba soyqırımı Fövqəladə Təhqiqat Komissiyasının sənədlərində" adlı tədqiqat işinə yazdığı ön söz əvəzində erməni məkrini aydın göstərmişdir: "Ərzurum erməni Hamazasp yazırdı: "Ey qubalılar, bilirsinizmi nə etmək istəyirəm?"

O qədər müsəlman öldürməliyəm ki, onların qanı Şahdağdan Xəzər dənizinə tökülsün, bəlkə onda rahat oldum". Budur faşizmin xisləti, faşizmin yox, erməniliyin! Faşizm II Dünya müharibəsində milyonlarla insanın həyatına son qoydu, "amma heç bir faşist insanı diri-diri soymayıb və yandırmayıb. Bu dəhşətli işgəncə növü yalnız ermənilərə, erməniliyə məxsusdur.

A.İsgəndərovun tədqiqatlarında 1918-ci ilin yazında Bakıda və Azərbaycanın qəzalarında soyqırım və qətlillər həyata keçirən bolşevik-daşnak birləşmələrinin insanlığa ypd olan cinayətkar əməllərinin tarixşünaslığı ətraflı işıqlandırılır.

1918-ci ilin 18 (31) martında baş vermiş qətlamlar tədqiqatlarda, tarixşünaslıqda, ilk dəfə "qətlam" və "soyqırımı" kimi qiymətləndirilmiş və ilk dəfə olaraq "Qafqaz Azərbaycanı Respublikasının nümayəndələrinin Paris Sülh Konfransından tələbləri" adlı on dörd bölmədən ibarət olan kitabçada səsləndirilmişdir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucusu Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin bu sözləri: "Ah, Azərbaycan! Biz sənə həqqini tələb etmək deyil, yalnız adını söyləmək üçün nə qədər məruzələrə rast gəldik, nə qədər töh-

mətlərə məruz qaldıq!.. "həmin illərin çətinliklərini necə də real əks etdirir! M.Ə.Rəsulzadə Bakıdakı qətlamdan sonra Azərbaycanın digər bölgələrində baş verən qətlərin "Leninin sevimlisi" Şaumyanın göstərişi ilə həyata keçirildiyini bildirirdi. Bun-unla əlaqədar Böyük azərbaycanlı Nəriman Nərimanovun məzarı hələ də tapılmayan Yusif Vəzir Çəmən-zəminlinin qürbətə dünyası dəyiş-miş Ceyhun bəy Hacıbəylinin, M.Ə.-Rəsulzadənin məslək, əqidə dostu Mirzəbala Məmmədzadənin əsərləri (o yazırdı: "Bütün bu soyqırımlar bolşeviklər tərəfindən Azərbaycan istiqlal məfkurəçiliyinin fikirdən belə, nəzəriyyədən əmələ keçməsinə mane olmaq üçün qəsdən törətdikləridir".) və akademik Ziya Bünyadovun "Azərbaycan tarixi sənədlər və nəşrlər üzrə" adlı toplusu, M.M.Nəvvab, M.S.Ordubadı qələmindən çıxan yazıları tarixin yaddaşına köçmüşdür.

Bu mənbələr ermənilərin "Dənizdən dənizə böyük Ermənistan" yaratmaq xülyasının puç, sayıqlama olduğunu, onların törətilən qanlı faciələrin günahkarı olaraq Haqqın divanı qarşısında qaldıqlarını sübut etmişdir. Elə qazandığımız Zəfər nəticəsində onların böyük məğlubiyyətlərə uğraması, Azərbaycan ordusu qarşısında diz çökmələri haqqın, ədalətin təntənəsi deyilmi?! Bir də akademik Yaqub Mahmudovun yazdığı kimi; "Böyük Ermənistan" anlayışı Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstan torpaqlarına sahib çıxmaq məqsədilə erməni saxtakarları tərəfindən sonradan uydurulmuşdur".

Digər müasirimiz, çox məhsuldar tədqiqatçı alim, tarix elmləri doktoru, professor Solmaz xanım Rüstəmovə-Tohidi erməniliyin törətdiyi soyqırımların tədqiqinə dair əsərlərin müəllifidir, eyni zamanda 1918-ci ildə iyulun 15-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Nazirlər Şurasının Sədri Ələkbər bəy Xasmmədovun sədrliyi ilə bolşevik-daşnak birləşmələrinin Azərbaycan əhalisinə qarşı həyata keçirdikləri qətlamları tədqiq etmək üçün yaradılmış Fövqəladə Təhqiqat Komissiyasının materiallarını kül halında özündə əks etdirən kitabını nəşr etməsi təqdirə layiqdir. Tədqiqatçıların istifadə

etdikləri dəyərli mənbələrdəndir və tariximizin 1918-1919-cu illər qanlı səhifələrini işıqlandırır.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Tehrandakı səfiri, Gəncəli qəhrəman Cavad xanın nəticəsi olan Adil xan Ziyadxan yazırdı: "Mart hadisələrinin bir illiyi münasibətilə Martın 18 (31)-də bütün millət matəm saxlayaraq, şəhid olan ana, ata, bacı və qardaşlarının və diri-diri mıxlanmış körpə uşaqların ruhuna "Fatihə" oxudular". O daha sonra yazır: "...Müsəlmanlar əsgəri nizam və məşqi görmədiyindən 1905, 1914, 1917 və 1918-ci sənələrin qanlı faciələrində hədsiz və hesabsız xəsarət, can tələfatına düçar olmuşlardır".

Haqq nazilər, üzülməz" deyiblər ulu babalar! Zəfərin mübarək, Vətən!

Ədəbiyyat:

1.Yaqub Mahmudov, Real tarix və "Böyük Ermənistan" uydurması. Bakı, 2017, 144 s.

2.Anar İsgəndərov. 1918-cı il mart qırğınlarının tarixşünaslığı. Bakı, 1997, 148 səh.

3.Anar İsgəndərov. Azərbaycan həqiqətləri. 1917-1920. Bakı, 2012, 226 səh.

4.Solmaz Rüstəmovə - Tohidi. Mart 1918.

, 2009, 852

5.Solmaz Rüstəmovə -Tohidi, Şemaxa, 1918 q.

.1, 880 .

6.Arzu Xəlilzadə. 1918-ci il Quba soyqırımı Fövqəladə Təhqiqat Komissiyasının sənədlərində. Bakı, 2018, 208 səh.

7. Adilxan Ziyadxan. "Qələmin uçuşu" Azərbaycan, Səyahətname. Bakı, 2020, 212 səh.

Tahirə Həsənzadə